

Zróżnicowanie eksplozji i implozji demograficznej na świecie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Zróżnicowanie eksplozji i implozji demograficznej na świecie

Źródło: dostępny w internecie: <https://pixabay.com/>, domena publiczna.

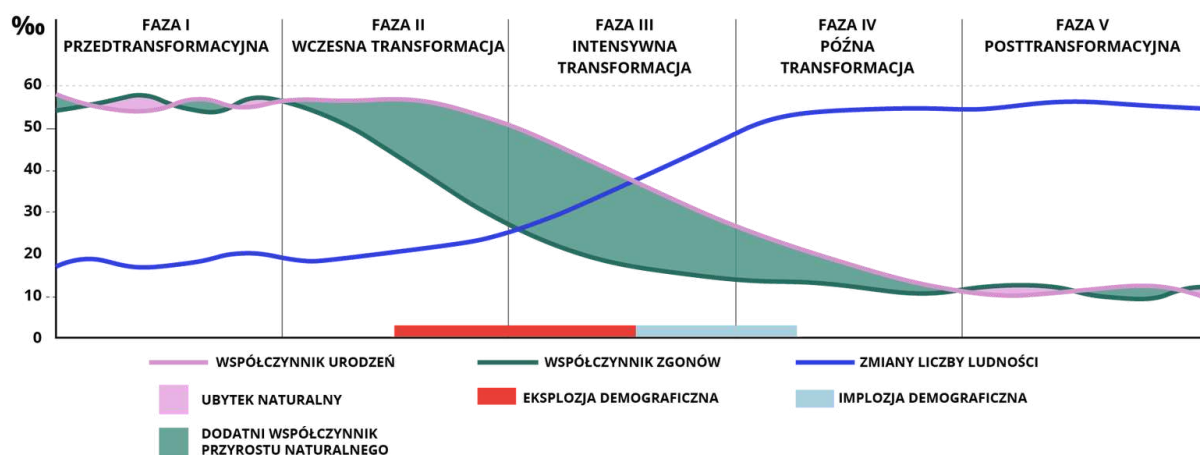
Liczba ludności każdego kraju zmienia się w czasie, co zachodzi w różnym tempie. Za zmianę liczby ludności odpowiadają zjawiska ruchu naturalnego i migracyjnego. W zależności od poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego przebiegają one mniej lub bardziej intensywnie. W niektórych okresach rozwoju kraje odnotowują powolny wzrost liczby ludności, w innych wzrost bardzo gwałtowny, a w innych wręcz ubytek liczby ludności. Na dzisiejszej lekcji dowiesz się, jak dochodzi do gwałtownego przyrostu i ubytku liczby ludności w zależności od poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest eksplozja i implozja demograficzna.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób dochodzi do eksplozji i implozji demograficznej.
- Określisz, w jakich państwach obserwowano i obserwuje się eksplozję i implozję demograficzną.

Przeczytaj

Przemiany demograficzne dokonują się w społeczeństwach wszystkich państw, jednakże ich dynamika i długość trwania poszczególnych faz związane są z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego, dlatego też poszczególne kraje znajdują się obecnie w różnych fazach.

Fazy rozwoju demograficznego

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zgodnie z teorią rozwoju demograficznego niektóre prymitywne społeczności cechuje tzw. naturalny system demograficzny. W I fazie przejścia demograficznego wskaźniki urodzeń i zgonów przyjmują bardzo wysokie wartości, przez co **przyrost naturalny** – jeśli występuje – jest niewielki. Obserwuje się także okresy **ubytku naturalnego** (regres demograficzny). W krajach takich wskaźnik dzietności jest bardzo wysoki, zakładane są bardzo liczne rodziny, ale jednocześnie niski poziom medycyny i świadomości społeczeństwa skutkuje wysoką umieralnością i krótkim trwaniem życia. W II fazie następuje poprawa warunków bytowych społeczeństwa, a przede wszystkim rozwój medycyny powoduje zmniejszenie się liczby zgonów. Nadal jednak utrzymuje się wysoki poziom urodzeń i dzietności, co prowadzi do rosnącej różnicy pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów, a tym samym do zwiększenia się przyrostu naturalnego. Wzrost przyrostu naturalnego przyczynia się do wystąpienia eksplozji demograficznej. Zjawisko to definiuje się jako bardzo gwałtowny wzrost przyrostu naturalnego danego kraju lub jednostki administracyjnej. Obecnie eksplozja demograficzna zachodzi w krajach słabo rozwiniętych. Eksplozja demograficzna występuje wtedy, gdy roczny wskaźnik przyrostu naturalnego

przekracza 30‰. Między końcem fazy II a początkiem III dochodzi do dalszego procesu obniżania się liczby zgonów, co prowadzi do osiągnięcia maksymalnej wartości przyrostu naturalnego.

Postępujący rozwój społeczno-gospodarczy państw prowadzi do dalszego zmniejszania się współczynnika zgonów, ale także współczynnika urodzeń. Powoduje to powolne zmniejszanie się przyrostu naturalnego, aż do wystąpienia implozji demograficznej, którą nazywa się okres w przemianach demograficznych kraju, gdy przyrost naturalny gwałtownie się zmniejsza, a tempo wzrostu liczby ludności wyraźnie słabnie. Implozja demograficzna obserwowana jest więc w wielu krajach średnio rozwiniętych i występuje w drugiej części fazy III i pierwszej części fazy IV przejścia demograficznego.

Zjawisko to jest wynikiem dalszej poprawy warunków bytowych oraz podnoszenia świadomości społecznej w zakresie zdrowia i planowania rodziny. Wyraźnemu zmniejszeniu ulega dietność i wielkość rodzin. Dalsze pogłębianie się wymienionych wyżej zjawisk jest charakterystyczne dla państw wysoko rozwiniętych. Spowolnieniu ulega wzrost liczby ludności, a w rezultacie liczba ludności może zmniejszać się na skutek ubytku naturalnego.

V faza przejścia demograficznego charakteryzuje się niskim przyrostem naturalnym – bliski 0‰ lub go przekraczający – oraz bardzo niskim współczynnikiem urodzeń i zgonów, co jest charakterystyczne dla krajów wysoko rozwiniętych.

Słownik

eksplozja demograficzna

bardzo gwałtowny wzrost liczby ludności danego kraju lub jednostki administracyjnej na skutek wyraźnego zahamowania współczynnika zgonów i utrzymania wysokiego współczynnika urodzeń

przyrost naturalny

dodatnia różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów w danym okresie dla określonej jednostki administracyjnej – miejscowości, gminy, powiatu, województwa lub kraju

ubytek naturalny

ujemna różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów w danym okresie dla określonej jednostki administracyjnej – miejscowości, gminy, powiatu, województwa lub kraju

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Na podstawie poniższej grafiki interaktywnej określ, w jaki sposób zmieniło się tempo zmian liczby ludności na świecie w poszczególnych krajach.

Polecenie 2

W których krajach obserwuje się najwyższe tempo zmian liczby ludności? Na podstawie poniższej grafiki interaktywnej wskaż te, w których występowała i występuje eksplozja demograficzna.

Kartogram bazuje na współczesnym podziale politycznym.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., oprac. na podstawie danych z <https://population.un.org/wpp/>, licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz prawidłowe zakończenie poniższego zdania.

Eksplozja i implozja demograficzna to:

- zjawiska przeciwstawne.
- zjawiska występujące na świecie od lat 90. XX wieku.
- zjawiska występujące tylko w krajach słabo rozwiniętych.
- zjawiska, które mogą występować w danym kraju jednocześnie.

Ćwiczenie 2

Oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Eksplozja demograficzna to nagły, trwający maksymalnie rok wzrost liczby ludności.	☐	☐
Implozja demograficzna wywołana jest szybszym tempem zmniejszania się współczynnika urodzeń niż zgonów.	☐	☐
Eksplozja demograficzna zachodzi w najbogatszych i najlepiej rozwiniętych krajach.	☐	☐
Implozja demograficzna zachodzi w krajach wysoko rozwiniętych.	☐	☐

Polecenie do ćw 3 i 4

Sprawdź prognozy dotyczące liczby ludności znajdujące się w grafice interaktywnej na poprzedniej stronie.

Ćwiczenie 3

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., oprac. na podstawie danych z <https://ourworldindata.org>, licencja: CC BY-SA 3.0.

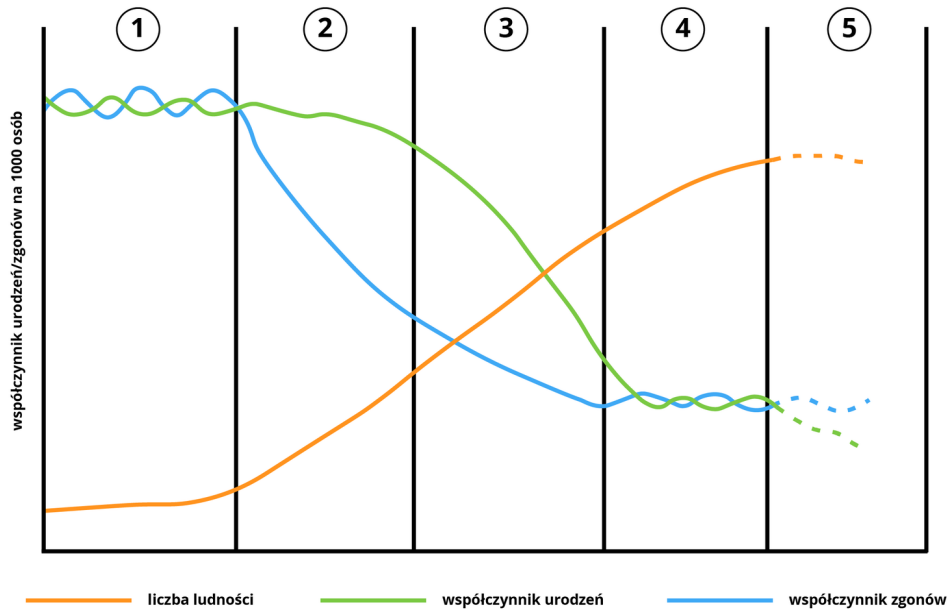
Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Model przedstawia fazy rozwoju demograficznego.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

1. Dopasuj wybrane fazy rozwoju demograficznego do opisów procesów demograficznych:

a) niski wskaźnik urodzeń i zgonów, niski przyrost naturalny, znaczna długość życia, zahamowanie wzrostu liczby ludności;

faza III

faza V

faza IV

faza I

faza II

b) wysoki wskaźnik urodzeń, zmniejszający się, choć wciąż wysoki wskaźnik zgonów, wysoki przyrost naturalny, nieco dłuższa długość życia, gwałtowny wzrost liczby ludności;

faza I

faza V

faza IV

faza III

faza II

c) gwałtownie zmniejszający się wskaźnik urodzeń, coraz niższy wskaźnik zgonów, wysoki przyrost naturalny na początku fazy, zwiększająca się długość życia, dalszy gwałtowny wzrost liczby ludności.

faza II

faza IV

faza V

faza I

faza III

2. Do podanych regionów dopisz fazy rozwoju demograficznego, w których się znajdują:

a) w fazie tej znalazło się kilka krajów postsocjalistycznych, np. Rosja, Bułgaria, Węgry;

faza II

faza V

faza III

faza I

faza IV

b) faza dotyczy słabo rozwiniętych krajów Afryki, Azji Południowo-Wschodniej i Ameryki Łacińskiej, np. Meksyku, Indii, Peru, Kuby;

faza V

faza IV

faza II

faza III

faza I

c) faza dotyczy większości krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo, np. USA, Kanady;

faza V

faza I

faza II

faza IV

faza III

d) faza dotyczy najslabiej rozwiniętych państw Trzeciego Świata, np. Etiopii, Bangladeszu.

faza IV

faza V

faza II

faza III

faza I

Ćwiczenie 6

Podaj trzy przyczyny spadku współczynnika zgonów w krajach słabo rozwiniętych i rozwijających się.

Ćwiczenie 7

W 1798 roku T.R. Malthus wygłosił swoją teorię ludnościową, w której zwrócił uwagę na fakt, że liczba ludności świata zwiększa się w tempie geometrycznym, a zasoby żywnościowe świata w tempie arytmetycznym. Zaznacz stwierdzenie prawdziwe.

Epidemie i klęski głodu stanowiły w myśl tej teorii naturalny czynnik wprowadzający równowagę pomiędzy liczbą ludności a zasobami żywności.

Według tej teorii ludzkość jest zabezpieczona pod względem żywieniowym.

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zróżnicowanie eksplozji i implozji demograficznej na świecie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

VIII. Przemiany struktur demograficznych i społecznych oraz procesy osadnicze: rozmieszczenie i liczba ludność, przemiany demograficzne, migracje, zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i religijne, kręgi kulturowe, sieć osadnicza, procesy urbanizacji, rozwój obszarów wiejskich.

Uczeń:

3) opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach wybranych krajów świata oraz ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia eksplozji i implozji demograficznej,
- opisuje przyczyny eksplozji i implozji demograficznej,
- wskazuje państwa, w których występuje eksplozja demograficzna.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE

Forma zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt, atlas geograficzny

Materiały pomocnicze

Okólski M., *Demografia. Podstawowe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.

Okólski M., *Reprodukcja ludności a modernizacja społeczeństwa. Polski syndrom*, Książka i Wiedza, Warszawa 1988.

Okólski M., *Teoria przejścia demograficznego*, PWE, Warszawa 1990.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Wprowadzenie do tematyki zajęć – uczniowie wyjaśniają, jakie czynniki decydują o rozwoju demograficznym ludności. Przypomnienie podstawowych pojęć związanych z demografią (ruch naturalny, przyrost naturalny, ubytek naturalny itd.).
- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna

- W ramach wspólnej dyskusji uczniowie charakteryzują poszczególne fazy rozwoju demograficznego, korzystają z wykresu z części „Przeczytaj” e-materiału. Uczniowie wyjaśniają pojęcia eksplozji i implozji demograficznej, wskazując ich przyczyny.
- Uczniowie wspólnie zapoznają się z grafiką interaktywną i w parach wykonują polecenia zawarte w tej części e-materiału.
- Po upływie ustalonego przez nauczyciela czasu wskazani uczniowie bądź ochotnicy prezentują rezultaty pracy.
- Następnie uczniowie wspólnie wskazują zmiany w występowaniu eksplozji demograficznej.

Faza podsumowująca

- Wykonanie ćwiczeń znajdujących się w bloku „Sprawdź się”. Nauczyciel czuwa nad poprawnością odpowiedzi uczniów.
- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji poprzez zadawanie pytań przez nauczyciela i odpowiedzi uczniów.
- Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom największe problemy podczas zajęć.
- Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

- Przygotowanie pracy pisemnej na temat społeczno-gospodarczych konsekwencji eksplozji demograficznej.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może zostać wykorzystana podczas innych zajęć poświęconych demografii (zakres podstawowy: VIII. 2, VIII. 5; zakres rozszerzony: XXI. 1).